

TARJIMA – MILLATLAR O‘RTASIDAGI MA’NAVIY VA MADANIY KO‘PRIK

***Bahodirova Saodatoy:** Andijon davlat chet
tillari instituti, ingliz filologiyasi, o‘qitish
metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti, tarjima nazariyasi va
amaliyoti: ingliz tili
bosqich talabasi.*

*Ilmiy rahbar: **Axmedova Muhayyo,** Andijon davlat
chet tillari instituti, Gid hamrohligi, madaniyatlararo, muloqot
va tarjimashunoslik kafedrasi o‘qituvchisi.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarjimaning mohiyati, uning jamiyat va madaniyat rivojidadagi o‘rni hamda asosiy turlari yoritiladi. Shuningdek, tarjima jarayonining o‘ziga xos xususiyatlari, tarjimon kasbining mas’uliyati va globallashuv sharoitida uning ahamiyati tahlil qilinadi. Tarjima xalqlar o‘rtasida o‘zaro tushunish va hamkorlikni mustahkamlovchi muhim vosita sifatida baholanadi. Bundan tashqari o‘zbek va jahon adabiyotlarining jamiyat, millat uchun o‘zaro qo‘shgan hissalarini haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Tarjima, tarjimon, til, madaniyat, globallashuv, badiiy tarjima, ilmiy tarjima, og‘zaki tarjima, yozma tarjima, kommunikatsiya.

Bugungi kunda dunyo miqyosida xalqlar o‘rtasidagi aloqalar tobora kengayib bormoqda. Bunday sharoitda turli millat vakillarining bir-biri bilan samarali muloqot qilishi tarjimasiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Tarjima insoniyat sivilizatsiyasining rivojlanishida muhim o‘rin egallab, ilm-fan, adabiyot va madaniyat taraqqiyotiga xizmat qilib kelmoqda.

Tarjima – bir tilda ifodalangan fikrni boshqa til vositalari orqali mazmunan aniq va tushunarli tarzda yetkazish jarayonidir. U nafaqat so‘zlarni, balki matnning ruhiyati, uslubi va mazmunini ham aks ettiradi. Tarjima tilshunoslikning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, xalqlar o‘rtasida ma’naviy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tarjima jarayonida tarjimon ikki tilni mukammal bilish bilan birga, ularning madaniy va ijtimoiy xususiyatlarini ham chuqur anglay olishi zarur. Chunki har bir til o‘ziga xos tarix, urf-odat va dunyoqarashni ifodalaydi.

Tarjima ilm-fan, texnologiya, diplomatiya va iqtisodiyotning rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. U xalqaro hamkorlikni kengaytiradi, davlatlar o‘rtasida o‘zaro ishonch va do‘stlikni mustahkamlaydi. Ayniqsa, globallashuv davrida tarjima axborot almashinuvi va bilimlar tarqalishining asosiy vositasiga aylandi.

Tarjima tufayli dunyo adabiyoti namunalari bir xalqdan boshqasiga yetib boradi. Bu esa milliy madaniyatlarning boyishiga va o‘zaro ta’siriga xizmat qiladi. Bu nafaqat lingvistik jarayon, balki murakkab ijtimoiy-madaniy hodisa hisoblanadi. Zamonaviy tarjimashunoslikda tarjima jarayoni kommunikativ faoliyat sifatida qaralib, unda nafaqat til birliklari, balki madaniy kontekst, pragmatik ma’no va muallif niyati ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli tarjimon faqat ikki tilni bilishi bilan cheklanib qolmasdan, balki madaniyatlararo kompetensiyaga ham ega bo‘lishi zarur. Shuningdek, tarjima jarayonida semantikaning o‘rni alohida ahamiyatga ega. So‘z va iboralarning to‘g‘ri ma’nosini aniqlash, kontekstga mos tarjima qilish, sinonim va antonimlardan to‘g‘ri foydalanish tarjima sifatini belgilaydi. Semantik xatolar esa matn mazmunining buzilishiga olib kelishi mumkin. □

Tarjima asarlari nafaqat badiiy yoki ilmiy ahamiyatga ega, balki ular xalqlar o‘rtasidagi madaniy, siyosiy va iqtisodiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, jahon adabiyotining tarjimalari orqali o‘quvchilar boshqa xalqlarning turmush tarzi, dunyoqarashi va qadriyatlari bilan tanishadilar. Misol uchun,

G'aybulla Salomov: O'zbek tarjimashunoslik maktabining asoschisi. Uning "Tarjima nazariyasiga kirish" va "Til va tarjima" kabi asarlari fundamental hisoblanadi. O'zbek olimlari bilan bir qatorda xorijiy olimlarni ham bog'lash mumkin.

Madaniy lakunalar (bo'shliqlar). Har bir tilda shunday so'zlar borki, ularning boshqa tilda muqobili yo'q. Masalan, o'zbek tilidagi "andisha", "mahalladosh" yoki "hashar" so'zlarini ingliz tiliga bir so'z bilan tarjima qilib bo'lmaydi. Buni "madaniy lakunalar" deyiladi va tarjimon bunday vaziyatda "izohli tarjima" usulidan foydalanadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari rivojlanishi tarjima sohasiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Elektron tarjima dasturlari va sun'iy intellekt inson mehnatini yengillashtirsa-da, mazmun va uslubni to'liq yetkazishda professional tarjimonning o'rni beqiyos bo'lib qolmoqda. Shu sababli tarjima sohasi kelajakda ham dolzarbligini yo'qotmaydi.

Xulosa qilib aytganda, tarjima insoniyatni birlashtiruvchi, madaniyat va bilimlarni keng yoyuvchi muhim vositadir. U xalqlar o'rtasidagi ma'naviy ko'priklarni bo'lib, o'zaro tushunish va hamkorlikni mustahkamlaydi. Tarjima san'atini rivojlantirish esa jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Israilova D. Tarjima san'ati: usullari, muammolari va madaniy ahamiyati. – Modern Science and Research, 2025. □
2. Mirvaliyeva M. Semantikaning tarjimadagi ahamiyati. – Actual Problems of Humanities and Social Sciences, 2025. □
3. Science Problems
4. Nida E. Language Structure and Translation. – Stanford University Press, 1975.
5. Newmark P. A Textbook of Translation. – Prentice Hall, 1988.
6. Bassnett S. Translation Studies. – Routledge, 2002.